

засвідчує як держава, суспільство і кожен з нас готові захищати гідність навіть найслабшого. Це та цінність, яку філософи величали «автентичністю», здатністю бути собою перед обличчям смерті і небуття.

Та народження нових цінностей завжди несе в собі небезпеку. Сьогодні ми бачимо, як в Україні, а іноді й у Європі, з'являється спокуса нової «моралі», яка виправдовує власну жорстокість як відповідь на жорстокість ворога. Ця небезпека реальна. А тому завдання філософії сьогодні – це не лише прославляння нових цінностей, а постійне їхнє випробування на автентичність.

Цивілізаційні розлами є такими моментами в якоміх історія змушує людину обирати. Не між «добром» і «злом» у їх збаналізованому, спрощеному сенсі, а між різними способами бути людиною. Одні цивілізаційні моделі пропонують цінності, засновані на силі, ієрархії і підпорядкуванні. Інші ж на гідності, відповідальності і солідарності. Треті ще тільки народжуються в болі війни, в досвіді втрати і в актах неймовірної мужності.

І тут, саме філософія в такі моменти не має права бути лише спостерігачем. Вона повинна стати тим, чим була в найкращі свої часи: мистецтвом народження нових понять, нових сенсів, нових цінностей. Не для того, щоб сказати, «як правильно», а для того, щоб допомогти людині почути те, що народжується з неї самої.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрмоленко В. Плинні ідеології. Ідеї та політика в Європі XIX–XX століть. Київ, Дух і Літера, 2018. 480 с.

Катерина НЕСТЕРЧУК

*Здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
katenesterchuk1@gmail.com*

АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР КОНЦЕПТУ «СВІЙ–ЧУЖИЙ» У КОНТЕКСТІ АНГЛОМОВНОГО ВІЙСЬКОВОГО МЕДІАДИСКУРСУ

Аксіологічна природа концептуальних одиниць часто привертає увагу сучасних лінгвістів, оскільки «відображення подій довкілля здійснюється у мовленні крізь призму категорії оцінки. Оцінка – один із способів відображення світу, пізнаючи який, людина виражає ставлення до нього. Світ, що пізнається, завжди оцінюється, оцінка – свідчення ступеня пізнаності світу» [3, с. 18].

Особливої актуальності студіювання функціонально-прагматичних особливостей мови набуває в умовах ескалації збройних конфліктів та висвітлення подій війни в медійному просторі. Сучасний військовий медіадискурс акумулює низку мовних засобів, які репрезентують оцінний компонент, а відтак конструюють ціннісні орієнтири реципієнтів, зокрема аксіологічну модель сприйняття сторін конфлікту. Аналіз концепту «свій-чужий» у військовому медіадискурсі дає змогу простежити механізми вербалізації ціннісних опозицій, засоби конструювання позитивного образу «свого» та негативної характеристики «чужого», а також особливості мовного впливу на аудиторію.

Проблематику лінгвоаксіології досліджують як українські, так і зарубіжні вчені, серед яких варто згадати передусім Т. Космеду – основоположницю української лінгвоаксіології, а зокрема теорії граматики оцінки. Увагу названої науковиці, а також Л. Гуслістої, Н. Кочукової, С. Равлюк, К. Серажим, О. Багацької, А. Коваленка, Я. Баранцева, С. Ханстон, Дж. Томпсона, М. Халідея, К. Метьєсена, Дж. Мартіна, П. Уайта та інших привертає оцінка як дискурсивна категорія в різних функціональних видах дискурсу; концепти як репрезентантів аксіологічної інформації аналізували Т. Вільчинська, Н. Плотнікова, А. Приходько та інші [3; 2; 5]. Однак наразі концепт «свій-чужий» і його оцінна семантика, якої він набуває в англomовному військовому медіадискурсі, є малодослідженою проблемою.

Згідно з науковими студіями, мовно-виражальні засоби та семантика концепту «свій-чужий» у військовому медіадискурсі корелюють насамперед зі стратегіями і тактиками комунікації. У контексті повномасштабного вторгнення Росії в Україну стратегія формування позитивного образу Збройних Сил України, а також позитивної оцінки їхніх дій «реалізується у ЗМІ через наведення фактів, що засвідчують успіхи, перемоги, завдяки чому формується уявлення масштабності дій, спільності цілей військових структур – як українських, так і країн НАТО. Здійснюється апелювання до авторитету (постійні цитування висловлень керівників держави, силових структур, інколи представників іноземних формувань про достатній рівень боєздатності нашої армії та про подальші перспективи посилення боєздатності» [1, с. 143]. Ключовою для реалізації названої стратегії в контексті військового медіадискурсу є тактика дистанціювання аудиторії від ворога з опорою на протиставлення «свій-чужий»: «демонстрування відмінних від наших (а отже, чужих) правил, поглядів, звичаїв, цілей, навіть елементів мовного спілкування; формування образу *чужого* за допомогою емоційно-експресивної лексики з негативним забарвленням; дистанціювання за допомогою підкреслено сухого

офіційно-ділового стилю; протиставлення інтересів, вчинків і рис *ворога* інтересам, вчинкам і рисам нашого *захисника*» [4, с. 116].

Таким чином, в англomовних військових медіанаративах досліджуваний концепт «свій-чужий» вербалізує емоційно-забарвлена лексика. До прикладу, в англomовному репортажі “Ukraine war: Bakhmut defender remembered by comrades” (BBC News, 2023) позитивна оцінка «своїх» експлікується в таких емоційно маркованих одиницях, як *defender*, *comrades*, *rescue team* тощо: “Bakhmut **defender** remembered by **comrades** [6]” (*Захисника Бахмута згадують побратими*); “His final action in life was to ensure his wounded **comrades** got to safety [6]” (*Його останньою дією в житті стало забезпечення безпеки поранених побратимів*); “The **rescue team** on an armoured personnel carrier hastily picked them up as shelling resumed [6]” (*Рятувальна команда на бронетранспортері поспішно підібрала їх, коли обстріл відновився*).

Негативна оцінка «чужих» в аналізованому репортажі реалізується за допомогою мовних одиниць із негативною конотацією, як-от: *waves of Russian soldiers*, “*unprecedentedly bloody*” *battles*, *attacks*, *massive forces*, *brutal strategy* тощо: “Suffering from shell-shock and with one arm bandaged, the 37-year-old fired at the **waves of Russian soldiers** trying to storm his position [6]” (*Страждаючи від контузії та з перебинтованою рукою, 37-річний військовий відкрив вогонь по хвилях російських солдатів, які намагалися штурмувати його позицію*); “The Ukrainian military says Bakhmut is now the scene of many “**unprecedentedly bloody**” battles like this, where they now have to repel up to 50 **attacks** on their positions every day [6]” (*Українські військові кажуть, що Бахмут нині є місцем багатьох «безпрецедентно кривавих» боїв, де щодня доводиться відбивати до 50 атак на позиції*); “Russia has concentrated **massive forces** in this area, and their **brutal strategy** of launching human wave attacks helps them to advance slowly – but at a very high cost [6]” (*Росія зосередила тут значні сили, а її жорстка тактика людських хвиль дозволяє повільно просуватися вперед – але ціною величезних втрат*). Зазначена емоційно маркована лексика конотує негативно-зневажливу оцінку ворога, конкретизуючи його дегуманізовані дії.

Отже, концепт «свій-чужий» в англomовному військовому медіадискурсі має виразний аксіологічний характер і реалізується через системну опозицію позитивно та негативно забарвлених мовних одиниць, що є базовим механізмом оцінної категоризації дійсності та формування суспільної думки про учасників збройного конфлікту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грабовець І. Комунікативні стратегії ЗМІ в період війни : зміна стилів і цілей / І. Грабовець, Л. Черноус. *Інформаційне суспільство і Природа у фокусі соціологічної аналітики* : кол. монографія / за наук. ред. А.Лобанової, Л. Калашнікової, І.

Грабовець. Київ, 2023. С. 129 – 151.
URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/10686>

2. Ковтун О. Проблематика лінгвоаксіології в західній дослідницькій традиції : аспектуальний огляд. *Challenges and achievements of European countries in the area of philological researches : Collective monograph*. Vol. 1. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2020. Р. 274-297. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/96/2408/5184-1>
3. Космеда Т. «Граматика оцінки» як актуальна проблема сучасного мовознавства / Т. Космеда, О. Халіман. *Лінгвістичні студії*. 2011. Вип. 22. С. 17-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lingst_2011_22_5
4. Посмітна В. Комунікативні стратегії та тактики українських військових ЗМІ в протидії інформаційній агресії. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2019, № 40, том 3. С. 114-118. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.40.3.26>
5. Bahatska O., Kovalenko A., Barantsev Y. Linguo-axiological dimensions of the Washington Post's war narrative on Russian-Ukrainian conflict. *Analele Universităţii „Ovidius” Constanţa. Seria Filologie*. 2025. Vol. XXXVI, nr. 1. Р. 127-145. URL: https://litere.univ-ovidius.ro/Anale/2025_volumul_1/sectiunea2/9.%20Bahatska%20Olena%20et%20al.pdf
6. Ukraine war : Bakhmut defender remembered by comrades. *BBC News*. 22 April 2023. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-65313367>

Олег ЛИЦАР

*Здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
lytsaroleh@gmail.com*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ВОЛОНТЕРСТВА

Війна завжди докорінно перекидає ціннісну шкалу, тоді відсіваються другорядні та висвітлюються фундаментальні істини. Ознаки мирного успіху втрачають актуальність (гроші, кар'єра ін.), а на перший план виходять базові константи буття, такі як здоров'я, інколи просто виживання. Усвідомлення крихкості людського існування призводить до переоцінки кожної прожитої миті та приходять усвідомлення того, що людське життя є найбільшою цінністю [9].

Аналіз наукових джерел, як людські цінності поведуться в нестандартних, екстремальних та кризових ситуаціях (війнах, катастрофах, пандеміях), є одним із центральних напрямків сучасної філософії, політології, соціології та психології.